
SERİ

B

CİLT

52

SAYI

1

2002

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ

DERGİSİ

F.1

ORMAN İŞLETMESİ ORGANİZASYONU VE PLANLAMA SİSTEMİNDE ORMAN AMENAJMANININ YERİ VE ROLÜ

Ar. Gör. Dr. Sinan DESTAN¹⁾

Kısa Özet

Ülkemiz ormancılık faaliyetlerinde Orman Amenajmanının aldığı yer ve oynadığı rol, dünya ormancılığında gelişen yeni teoriler ve organizasyon sistemleri açısından son yıllarda tartışma konusu olmuştur. Bu çalışmada Orman Amenajmanı, Ormancılıkta Planlama ve Tahmin faaliyetlerinin ilişkileri ve etkileşimleri incelenmiştir. Amaç ise, Orman İşletmesi Planlama Sisteminde Orman Amenajmanının hedeflerini, görevlerini ve görev sınırlarını belirlemektir.

Anahtar kelimeler: Orman Amenajmanı, Ormancılık Planlama Sistemi, Ormancılıkta Tahmin

THE STATUS AND POSITION OF FOREST MANAGEMENT IN FOREST ENTERPISE ORGANIZATION AND PLANING SYSTEM

Abstract

The status and position that Forest Management occupies and plays in the forestry activities of Turkey have recently been subjected to discussion in terms of novel theories and organization systems developed in world forestry. In this study, the relations and interactions among Forest Management, Forest Planning and Forest Prognostic activities have been investigated. The purpose intended is to specify the targets, commission limits in the system of Forest Management Planning.

Keywords: Forest Management, Forest Planning System, Forest Prognostic

¹⁾ İ.Ü. Orman Fakültesi Orman Amenajmanı Anabilim Dalı

1. GİRİŞ

Dünyada, özellikle köklü ormancılık geçmişine sahip batı ve doğu Avrupa ülkelerinde sosyo-ekonomik gelişmelerin dinamiği, ormancılık teorisi ve pratiğine de yansımaktadır. Değişimlere ayak uydurabilmesi için, her ormancılık bilim dalı'nın içerdiği tüm unsurlarının kavramsal nitelikleri araştırılmalı, kendi amaçları kapsamında görevleri ve görev sınırları belirlenmelidir. Ormancılık işletmeciliği ile ilgili gelişen yeni teorileri pratiğe etkin olarak yansıtabilmek için, teknik ve metodolojik çalışmalar gittikçe hız kazanmaktadır. Fakat, her iktisadi faaliyetin başarılı olabilmesi için, ilk önce organizasyon sistemi kurulmalı, yönetilmeli ve planlı olarak geliştirilmesi gerekmektedir. Sistem kurmak, geliştirmek ve yönetmek zor bir süreçtir, çünkü büyük çapta koordinasyon çalışmaları gerektirir. Özellikle, ormancılıkta yer alan yeni kavramlar (Orman Fonksiyonları; Fonksiyonel Planlama; Entegre Ormancılık² gibi) bunu daha da zorunlu kılmaktadır. Kuşkusuzdur ki, planlı olarak gelişen ormancılık sisteminin en önemli ve vazgeçilmez unsurlarından birisi Orman Amenajmanıdır. Önemli, çünkü planlama açısından büyük ölçüde belirleyici ve kendi görev kapsamında kararlaştırıcıdır. Vazgeçilmez olması ise, ormancılık teorisini ve pratiğini birleştiren disiplin olduğundandır.

2.ORMANCILIK PLANLAMA SİSTEMİNDE KLASİK ORMAN AMENAJMANININ GELİŞİMİ

20. yüzyılın ikinci yarısında büyük sanayileşme hamlelerinin getirdiği sosyo-ekonomik gelişmeler, tüm ekonomik sektörlerde yeni tarz üretim ve üretim ilişkilerinin meydana gelmesi zorunlu olmuştur. Doğal olarak, bu süreçten ormancılık sektörü de etkilenmiş ve Orman Amenajmanı Bilim Dalına yeni görevler yüklenmeye başlanmıştır. ERASLAN'ın (1982) ifade ettiği gibi - artık sadece "Orman İşletmesinin doğal ve teknik koşullarına dayanmak suretiyle, belirli miktardaki odun hasılatının sürekli sağlanması..." değil, "...**ekonomik koşullarını ve ekonomik yönden planlanmayı ve denetlemeyi...**" görevleri de eklenmiştir.

Bunun ilk somut örneği, Knuchel'in (1950) *Orman İşletmesinde Planlama ve Kontrol* adlı kitabında bulunmaktadır - "Amenajman Planları ile İşletmenin her yönden düzenlemesi sağlanır ve böylece saptanan amaçlar en az masrafla en kısa sürede gerçekleştirilebilir". Richter (1963), *Orman Amenajmanına Giriş* adlı eserinde Orman Amenajmanının görevlerini sıralamış ve **ekonomik yönden planlama** görevini daha da belirgin kılmıştır. Bu görevlerden bazıları aşağıda sunulmuştur:

- Orman İşletmesinin **ekonomik başarısının saptanması** için Orman Amenajmanının bir denetim organı olması;
- Ulusal Ekonominin **planlanmasında** Orman Amenajmanının yerinin genişletilmesi;
- Orman Amenajmanının **memleket mekan planlanması** çalışmalarına katılması;
- Orman Amenajmanının **ekonomik çevre** hakkında da **planlı** olarak bilgiler sağlaması (ERASLAN 1982).

²⁾ Agroforestry, Silvipastoral ve Agrosilvipastoral gibi terimler ile tanıtilen yeni ormancılık "türlerinin" bir diğer ifadesidir. Kendi bünyesinde veya dışında toplumun tarımsal, endüstriyel ve rekreasyonel gibi taleplerin karşılanması için peşin anlaşmalarla entegrasyonu sağlanmış bir ormancılık türüdür.

Scheifele (1966) “*Orman Amenajmanının Yeni Görevleri*” adlı makalesinde aynı çizgiyi izlemiş ve Orman Amenajmanının denetim görevlerine biyolojik ve teknik yönden olduğu kadar, **ekonomik yönden de görevlerin yüklenmesini** gerekli bulmuştur (ERASLAN 1982).

Eraslan'ın belirttiği gibi, gittikçe kuvvet kazanan ve yaygınlaşan bu fikir, zamanla diğer otoriteler tarafından da benimsenmiştir. Günümüze kadar uzanan, Orman Amenajmanı kavramı tanımının özünü oluşturan ve bazı ülkelerin ormancılık faaliyetlerinde bu şekilde tanımlanan bu bilim dalı'nın en somut ifadesi, Spiedel'in (1972) *Orman İşletmesinde Planlama* adlı eserinde yer almaktadır - “...orman işletmenin..., doğal yönden planlanması işi yanında, bunu tamamlayıcı nitelikte **ekonomik yönden planlanması** işini de yüklenmesi ...” Henne'nin *İşletme Yönünden Planlama ve Kontrol Organı Olarak Orman Amenajmanı* adlı eserinde **Orman Amenajmanının Orman İşletmenin Planlama organı** olduğu (ERASLAN 1982) fikir aşamasından çıkmış ve bu husustaki esas ve fiili görevleri üstlenerek, kesinlik kazanmıştır.

Fakat, 1930'lu yıllarda Rusya'da, Orman Amenajman faaliyetlerine “İşletme Planlayıcısı” anlamı verilmesi girişimlerine karşı çıkmış ve mantık dışı bir fikir olarak ret edilmiştir (BAYTİN 1974). Günümüzde aynı ülkenin uzmanları, Orman Amenajmanının ormancılıkta Perspektif Planlaması için önemi gittikçe artacağını iddia etmektedirler.

3. ÇAĞDAŞ ORMANCILIK PLANLAMA SİSTEMİNDE ORMAN AMENAJMANININ YERİ

Ormancılık İstatistiğine ve Ormancılık Planlamasına sağladığı veriler ve bilgilerin karakteri ve bilhassa üstlendiği vazifelere göre, Orman Amenajman faaliyetleri **perspektif**³ planlamaya benzemektedir. Bu durum, bazı uzmanların Orman Amenajmanının, Orman İşletmesi **planlama şekli** veya **metodu** olduğunu iddia etmelerine neden olmaktadır (BOGDANOV 1991).

Orman Amenajmanının Ormancılık Planlama ve Organizasyon Sistemindeki yerini belirlemek için, önce, bu bilim dalının Orman İşletmesinin Planlanmasında fonksiyonu **olmadığı** ve işletmenin gelişmesine yönelik (perspektif) planının düzenlenmesi **uğraş alanında yer almadığı** vurgulanması gerekmektedir. Başka bir deyişle - sektör, bölge, ve işletme bazında cari, çalışma, uzun vadeli ve stratejik planlamanın şekli ve düzenin dışında kalıp, onların yerini almamaktadır.

BAYTİN (1974), çağdaş Ormancılık Planlama Sisteminde Orman Amenajmanının yerini iki önemli şarta bağlamaktadır: Orman İşletmesi Planlama türlerinin hiç birini taklit etmemesi veya yerine geçmemesi; Orman İşletme Planlaması faaliyetlerinde vazgeçilmez aşama (etap) olması.

Sözü edilen aşama, planlamanın birinci basamağını oluşturmaktadır. Bu aşamadaki faaliyetler; veri ve bilgi toplamak, derlemek, değerlendirmek ve bunlara göre işletme ormanlarının sunduğu üretim ve faydalanma imkanlarının değişik işletim **alternatiflerini göstermek**'ten ibarettir. Bunlar Orman Amenajmanının temel görevleridir.

Orman Amenajmanı ve Orman İşletmesi Planlamasının arasındaki ilişkiler ve farklılıklar, bu faaliyetlerinin zamanlanmasında da görülebilir.

³⁾ Orman İşletmesinin gelişmesi ve geleceğine yönelik uzun vadeli değişik planlama türlerinin genel ifadesidir.

Orman İşletmesinin Planlamasından önce Amenajman faaliyetlerinin başlamış olması gerekmektedir. Bu sıralama İşletme Planlamasını kolaylaştırır ve niteliğini artırır. Planlanması gereken bir işletmenin ormanları amenaje edilmemiş, veya bu işlemin İşletme Planının oluşturulmasına kadar yetismeyecek ise, gerekli veriler ve bilgilerin gözlem envanteri⁴ ile elde edilmesi zorunluluğu doğmaktadır. Bu da mümkün değilse, planlamadan önceki döneme ait işletme faaliyetlerinin sonuçları kullanmak suretiyle, İşletme Planının düzenlenmesi gerekecektir.

Bilindiği üzere, **Orman İşletmesi Planlaması** ve **İşletme Ormanlarının Planlaması** (amenaje edilmesi) periyodik olarak tekrarlanır. İşletme Planları yıllık, beş yıllık ve daha uzun zaman dilimlerini kapsarken, Amenajman periyodu genelde on yıllık süreyi aşmaz. Bu sıralama esnasında, her ikisi de zamanlama olarak çakışmaktadırlar. Önce Amenajman Planlaması yapıldığında, elde edilen sonuçlar İşletme Planlamasının veri ve bilgi **tabanını** oluşturmaktadır. Diğer taraftan ise, İşletme Planlamasının kararlaştırdığı amaçlar, Orman Amenajmanı için **direktif** (emredici) karakter ve niteliği taşımaktadırlar. Başka bir deyişle: Orman Amenajman Planında belirlenen faaliyetler ile, İşletme Planlamasının kararlaştırdığı amaçlarının, eksiksiz, zamanında ve en tasarruflu olarak gerçekleşmeleri gerekmektedir.

Amenajman faaliyetleri (gözlem, araştırma, envanter, tasarım, denetim ve değerlendirme) sadece bir işletmenin ormanlarını kapsar. Ormanlık Planlaması faaliyetlerinin kapsamı içinde ise orman işletmesi, grup işletmeler veya ormancılık sektörü yer almaktadır ve onlar için değişik süreli ve seviyelerde planlar düzenlenir. Görüldüğü gibi, Ormanlıkta Planlama, ormancılık sektörü ve sektörün tüm ünitelerine ait ayrı, değişik amaçlı ve süreli (perspektif, operatif, cari; yıllık, beş yıllık, on yıllık; yönetim, organizasyon, çalışma vs.) planlar düzenlerken, Orman Amenajman Planlaması sadece ayrı bir işletmenin ormanları kapsamında **perspektif planlamanın** bir aşamasını oluşturmaktadır. Sonuç olarak, gerek İşletme Planlaması, gerek Amenajman Planlaması faaliyetlerinin ortak bir objesi olan işletme ormanları üzerinde birleşmelerine rağmen, aralarında kesin farklılıklar açıkça görülebilmektedir.

Konuya, İşletme Planlamasının ve Orman Amenajmanının kullandıkları metotları açısından bakıldığında, aralarındaki fark daha net bir şekilde belirginleşecektir. Her ikisi de ön araştırmalar yapmaktadırlar, geniş çapta ve mümkün olduğu kadar ayrıntılı bilgilere ihtiyaç duymaktadırlar, analiz ve sentez metotları kullanmaktadırlar. Fakat her ikisine ait ve sadece onlara has olan **özel** metotlar vardır. İşletme Planlaması ve Orman Amenajmanı arasındaki karşılıklı ilişkiler mevcuttur, fakat bunlar faaliyet içeriği olarak çakışmamakta, yer değiştirmemekte ve birbirlerini ret etmemektedirler.

4. ORMANCILIK İŞLETMECİLİĞİ ORGANİZASYONUNDA ORMAN AMENAJMANININ KULLANDIĞI SİSTEMATİĞİN, KRİTERLERİN, VE METODOLOJİNİN YERİ VE ROLÜ

4.1 Orman Amenajmanı Faaliyetlerinin Sistematiği

Orman İşletmesinde üretim ve faydalanmanın organizasyonunda, Orman Amenajmanının faaliyetler sistematiğinde yer alan unsurlar genel hatlarıyla şu şekilde sıralanabilir:

⁴⁾ Uluslar arası terminolojide "provisional inventory" adıyla ifade edilen bir envanter çeşididir. Plan ünitesinde gözlem yoluyla yapılan tespitler ve az ölçüm çalışmaları gerektiren düşük entanziteli envanterdir.

- Orman Amenajmanı kendi faaliyetlerini **planlar**;
- Orman Amenajmanı kendi faaliyetlerini **organize** eder;
- düzenleme ile ilgili kararları ve buna bağlı araştırma sonuçları vasıtasıyla işletme ormanlarında üretim ve faydalanmanın **organizasyon temellerini** oluşturur;
- kararlarını ekonomik ve ekolojik kriterlere göre **değerlendirir** ve **kanıtlar**;
- işletme planlaması birimlerine tasarlanmış "faaliyetler paketi" **önerisi** sunar,
- işletme planlaması birimleri tarafından onaylanmış "faaliyetler paketinde" yer alan üretim ve faydalanmayı **somutlaştırır**;
- tasarladığı üretim ve faydalanma faaliyetlerini **denetler**;
- üretim ve faydalanma faaliyetlerinin yarattığı ekolojik (doğal) etkiyi **değerlendirir**.

4.2. Orman Amenajman Faaliyetlerinde Kullanılan Kriterler

Orman Amenajmanı Planlama birimlerinin gözetmesi ve uyması gereken kriterler ve diğer unsurlar şunlardır:

- ormancılık sektöründeki gelişmelerin getirdiği ve çözülmesi gereken somut problemler hakkında alınan devlet düzeydeki **kararlar** ve **direktifler**;
- ormancılığın gelişmesi ve gelecekteki faydalanma strüktürü (yapısı) hakkında düzenlenen genel **planlar** ve **tahminler**;
- bölgesel ve orman işletmesi **perspektif planları**;
- orman işletmesinin bulunduğu sosyo-ekonomik şartlarının araştırma **sonuçları**;
- envanter sonuçlarına göre **orman kaynaklarının** durumu ve özellikleri (BOGDANOV 1993).

4.3 Orman Amenajmanının Planlama Sistematiği

Üretim ve faydalanmanın **organizasyon temellerini** oluşturmak için, Orman Amenajmanının birçok **teknik-organizasyon** menşeli faaliyetleri gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bu faaliyetlerin türleri ve amaçları aşağıda sıralanmıştır:

a) Ormanların görecekleri fonksiyonlara göre üretim amaçlarının somutlaştırılması, Orman Amenajmanının görevidir. Buldukları sosyo-ekonomik konumlarına göre ormanlar gruplara ayrılmaktadırlar. Değişik gruplara ait ormanların görecekleri fonksiyonlara, durumlarına ve özelliklerine göre her türlü üretim ve faydalanmanın **genel amaçlarını somutlaştırmak** ve bunların gerçekleşmesi için **rasyonel yolları göstermek**, Orman Amenajmanının **temel** görevidir. Başka bir deyişle, ormanın göreceği fonksiyonlara göre belirlenen ana üretim amaçlara ulaşılabilmesi için, en önemli temel faaliyetlerinin kararlaştırılması ve böylece işletme ormanlarında **çalışma yönünün** (işletim yönünün) belirlenmesi demektir. Ormancılık (İşletme) Planlaması hangi seviyede olursa olsun, böyle bir görevi yerine getirmesi mümkün değildir. Temelinde her ikisi de birer ekonomik faaliyet olmalarına rağmen, aralarındaki farkın mevcudiyeti, İşletme Planlamasının görevi **orman işletmesini iktisadi yönden** ana amaçlarını (işgücü, makine parkı, denk bütçe, ücretler, finansman ve pazarlama imkanlarına göre) Orman İşletmesinin çalışmalarına yön vermek iken, Orman Amenajmanının görevi ise, **işletme ormanlardaki** temel üretim ve faydalanma faaliyetlerinin **istikametini** belirlemekten ibarettir:

b) Üretim amaçlarına göre işletme sınıflarının oluşturulması, Orman Amenajman Planlamasının ikinci aşamasıdır. İşletme sınıflarının oluşturulması, üretim ve faydalanma sürecinin organizasyonunda **farklılaşmanın** bir unsurudur ve üretim amaçlarının **somutlaştırılmasında** büyük rol oynamaktadır. Diğer taraftan, ormanın göreceği fonksiyonlara bağlı olarak belirlenen üretim ve faydalanma amaçları, işletme sınıflarının oluşturulmasında **rehberlik** görevini de üstlenmiş bulunmaktadır. Bundan dolayı, orman fonksiyonlarına bağlı olarak oluşturulan işletme sınıflarıyla, birinci derecede **üretim ve faydalanmada** ekonomik rantabiliteyi, ikinci derecede ise **Orman İşletmenin** ekonomik rantabilitesinin yüksek tutulması amaçlanmaktadır.

c) Genel ve optimal ağaç türlerinin belirlenmesi (seçilmesi) bütün ormancılık sürecini temelden etkileyen, bilimsel nitelikli ve çözülmesi oldukça komplike bir problemdir. Bu hususta, yakın geçmişte daha çok ekonomik unsurlara önem verilirken, günümüzde ekolojik unsurlar ön plana çıkmaya başlamıştır. Fakat, sonuç olarak her iki unsurlarının dengeli ve uyum içinde olmaları gerektiğine ortak kanaate varılmıştır. Konuya ekonomik açıdan bakıldığında, belirli bir ağaç türünün ekonomik değerinin nispi bir kavram olduğu görülecektir. Ekonomik şartlarının değişmesi, endüstrinin gelişmesi ve bu alanda toplumsal taleplerinin hızla artması ve çeşitlenmesi nedeniyle, ağaç türlerinin ekonomik değerleri de değişim gösterebilmektedirler. İdare sürelerinin genelde 70-100 yılı kapsayan zaman dilimleri oldukları göz önünde bulundurulursa, ağaç türlerinin sadece ekonomik unsurları gözeterik belirlenmeleri, gelecekteki taleplerden dolayı ne gibi sürprizlerle karşı karşıya kalılabileceği açısından çok sakıncalıdır. Üstelik, bu şekilde seçilen ağaç türlerinin oluşturduğu meşcereler ilk başta verimli olsalar da, zamanla ne derecede sağlıklı, dayanıklı ve orman ekosistemi içinde adapte olup sabit üretim elemanları olarak varlıklarını sürdürebilecekleri önceden saptanması çok zor olduğu için, **süreklilik prensibini** ve **sürekli orman** kavramlarını belirsizliğe itmektedirler. Optimal ağaç türlerinin belirlenmesi işletme sınıflarının oluşturulmasıyla başlamaktadır. Orman Amenajmanı bu görevini yerine getirirken, İşletme Planlaması birimlerinin, işletme sınıfları bazında **kararlaştırdıkları işletme amaçlarını** da gözetmek zorundadır.

d) Orman Amenajmanı faaliyetlerinde işletme şekillerinin belirlenmesi önemli yer almaktadır. Doğru belirlenen işletme şekli, ormancılık faaliyetlerinin organizasyonunda karşılaşılan değişik problemlerin çözülmesinde büyük kolaylık sağlamaktadır. ILIEV ve BOGDANOV'a (1984) göre "...işletme şekli, her ayrı işletme sınıfında güdülen amaca, ormanların göreceği fonksiyona ve meşcere bazında saptanan somut hedeflere göre belirlenmelidir". Bu ifadenin içeriğine göre, işletme şekillerinin belirlenmesinde sosyo-ekonomik şartlarının birinci dereceden önem taşıdıkları görülmektedir. Ayrıca, her işletme şeklinin belirlenmesi, işletmenin amaçlarına ve ormanların ekonomik değerine göre kararlaştırılması gerekmektedir. Benimsenen ormancılık politikası doğrultusunda işletme amaçlarının belirlenmesi ise **Ormancılık Ekonomisi** ve **İşletme Planlamasının** görevidir. Ancak bu şekilde belirlenen amaçlar, Orman Amenajmanının işletme şekillerinin belirlenmesinde **kılavuzluk** edebilirler. Bundan dolayı işletme şekillerinin belirlenmesi her hangi bir İşletme Planlaması özelliğini taşımamaktadır.

Eğer orman işletmesinin bulunduğu sosyo-ekonomik şartlarında ve ormanların durumunda önemli bir değişiklik yoksa, Orman Amenajmanı, Ormancılık Ekonomisi ve Planlama birimlerinden yeni direktifler beklemeden eskilerin yürürlükte olduğunu kabul eder ve geçmişte

kararlaştırılan amaçlara göre işletme şekillerini sürdürmektedir. Bu durumun, Orman Amenajman birimleri hiç yönlendirilmeden, işletme sınıflarına bağlı işletme şekillerini belirleyerek, **orman işletmesi amaçlarını kararlaştırdığı** izlenimini vermekte ve ormancılıkta **İşletme Planlaması görevi üstlendiği** zannedilmesine sebep olmaktadır;

e) İdare sürelerinin belirlenmesi önemli teknik-ekonomik anlamı taşıyan bir faaliyettir ve bunların temelinde değişik türden orman olgunlukları yatmaktadır. Bilindiği üzere, birbirine benzemelerine rağmen, işletme amaçları açısından idare süresi ve olgunluk kavramlarının arasında bazı farklılıklar mevcuttur. Meşcere olgunluğu, belirlenen amaca göre meşcerenin faydalanabilecek duruma geldiğini ve aslında bir zaman dilimini ifade etmektedir. İdare süresi ise, meşcere olgunluğunun ve toplumun ihtiyaçları arasındaki uyumu sağlamaktadır. Ekonomik açıdan idare süresi üretim amaçlarını yansıtmakta ve faydalanmada sürekliliği güvence altında tutmaktadır. İdare sürelerinin kararlaştırılmasıyla, işletme sınıflarında güdülen üretim amaçları ve bunların gerçek üretim imkanları arasındaki maksimum uyumun sağlanması amaçlanmaktadır.

Geçmişte oluşturulan işletme sınıflarının ve üretim amaçlarının muhafaza edilmesi gerektiğinde, Orman Amenajmanı idare sürelerinde değişiklik yapmaz. Aksi takdirde, keyfi bir değişikliğin gerekçelerini bilimsel ve ekonomik açıdan kanıtlaması olanaksızdır. Uygulanan idare süresinin **ekonomik sonuçlarının saptanması** Orman Amenajmanının görevi değildir. Söz konusu sonuçlar, İşletme Planlaması tarafından öngörülüp kararlaştırılmaktadır ve İşletme Ekonomisi açısından değerlendirilmektedir;

f) Kesim sistemi ve gençleştirme şeklinin belirlenmesi, işletme sınıflarının, işletme şekillerinin ve optimal ağaç türlerin belirlenmesiyle birlikte yapılmaktadır. Belirlenecek kesim (silvikültürel) sistemi, genel olarak işletmenin bulunduğu sosyo-ekonomik ve doğal şartlarından etkilenmektedir. Kesim sisteminin belirlenmesini etkileyen üretim amaçları, işletme şekli ve meşcereleri oluşturan ağaç türlerinin biyolojik özellikleri gibi somut faktörlerdir. Dolayısıyla, bu faktörleri aynı anda değerlendirerek ve aralarındaki uyumu sağlamak büyük önem taşımaktadır. Gençleştirme şekli ise belirtilen faktörlerden daha az etkilenmektedir. Orman Amenajmanı, kesim sistemleri ve gençleştirme şekilleri belirleyerek, üretimde ve faydalanmada **yapılması gerekeni** göstermektedir. Ormancılık Ekonomisi ve Planlaması ise, işletmenin bu konudaki yukarıda belirtilen etkili faktörlerin oluşturduğu imkanlarının çerçevesini (sınırlarını) çizmektedir. Bundan dolayı, Orman Amenajmanı birimleri üretim ve faydalanma faaliyetlerini tasarlarlarken, İşletme Planlamasının **direktiflerine** uymak zorundadır. Ormanlarda yürütülen işletme faaliyetlerinde bakım kesimleri oldukça önemli yer almaktadır, çünkü meşcerelerin olgunluk yaşına basmalarına dek uygulanmaktadırlar. Bu tür kesimlerle meşcerenin sağlığı, üretim gücünü, ürün çeşitleri miktarı ve kalitenin yüksek tutulması amaçlanmaktadır. Orman Amenajmanı bakım kesimlerini belirlerken, işletmenin üretim amaçlarını gerçekleştirmeyi ve aynı zamanda ekonomik olarak etkili kılmayı hedeflemektedir. İşletme Planlaması ise, diğer hususlardaki gibi, Orman İşletmesinin iktisadi imkanlarına göre bu faaliyetlerin işlem hacmini ayarlamaktadır;

g) Orman Amenajmanının en önemli görevlerinden birisi, planlanacak her işletme ormanları için mümkün olan en rasyonel ve kapsamlı **üretim ve faydalanma sistemi önermesidir** (BOGDANOV 1991). Bu önerinin hazırlanması, envanter sonuçlarına, doğal ve ekonominin şartlarına, toplumun ihtiyaçlarına ve orman işletmesi organizasyonunun yapısına bağlı bulunmaktadır. Çağdaş ormancılıkta uygulanan çok yönlü faydalanmanın, birçok sayıda ve

karakterdeki değişik faktörlerden etkileneceği doğaldır. Sözü edilen faktörlerin çoğu uzun sürede değişime uğrayacağı olasılığı göz önünde bulundurulursa, faydalanma sistemi önerinin kapsadığı zaman dilimi 10 yılı aşmamalıdır. Orman Amenajmanı, faydalanma faaliyetlerinin ekonomik rantabilitesini kanıtlayacak veya bu husustaki sonuçları değerlendirebilecek **metodolojiye** sahip değildir. Ormancılık Ekonomisi ve Planlaması, geçmiş dönemdeki üretim ve faydalanmanın ekonomik sonuçlarını inceleyerek ve Orman Amenajmanının sunduğu faaliyetler paketi **önerisini** değerlendirerek, bunları **iktisadi** açıdan kararlaştırmaktadır. İşletme amaçlarında, üretim amaçlarında ve işletme sınıflarında her hangi bir değişiklik öngörülmediği takdirde, Orman Amenajmanı söz konusu “öneride” bulunmaz ve belirlendiği faydalanma sistemini kabul edilmişçesine doğrudan düzenlediği Plana yansıtır.

4.4 Orman İşletmesi Organizasyonunda Orman Amenajman Metodolojisinin Rolü

Orman Amenajmanı, üretim ve faydalanmanın organizasyonunda gözetilmesi gereken temel prensipleri **somut** bir şekilde gerçekleştirilebilmek için, **işletme elemanlarını birleştiren** ve **organizasyon bütünlüğünü** oluşturan özel **organizasyonel-teknik metotlar** kullanılmaktadır. Burada güdülen amaç, “uzun vadede sürekli üretimi ve faydalanmayı güvence altına almak” olduğundan dolayı, bu metotların temelinde süreklilik prensibinin desteklenmesi fikri yatmaktadır. ANUÇİN (1962), bu husustaki düşüncesini gayet isabetli şekilde ifade etmiştir – “Ormancılıkta Süreklilik fikri, tüm Orman Amenajman metotlarından bir kırmızı çizgi gibi geçmektedir”. Bundan dolayı, metodolojisinden yoksun olan bu bilim dalının, büyük ölçüde kendi içeriğinden de yoksun olacağı söylenebilir.

Söz konusu metotlar, Orman Amenajmanı faaliyetlerinde teknik ve organizasyon **araçları** olarak kullanılmaktadır. İşletme amaçları kapsamında Ormancılık Ekonomisi ve Planlaması tarafından kararlaştırılan ve Amenajman metotlarıyla belirlenen faydalanmanın ve üretimin arasındaki **dengenin korunması** kadar, bu faaliyetleri organize edecek işletmenin **imkanları** da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Orman Amenajman metotlarının görevleri: süreklilik prensibi gereğince sürekli faydalanmayı güvence altına almak; faydalanma ve üretim miktarını ve şeklini belirlemek; sözü edilen dengeyi korumak ve bunların gerçekleştirilebilmesi için **gerekli organizasyonu göstermek** tir. İşletme Planlaması birimlerinin görevi ise, Orman Amenajmanı metotlarıyla belirlenen üretim ve faydalanma “öneri paketini”, işletme amaçları-işletme imkanları dengesi açısından incelemek ve kararlaştırmaktır.

Görüldüğü gibi, Orman Amenajmanı bir **planlama aracı** olmasına rağmen, kullandığı metotlar Orman İşletme Planlaması fonksiyonunu taşımamaktadırlar.

5. ÇAĞDAŞ ORMANCILIK PLANLAMA SİSTEMİNDE ORMAN AMENAJMANI VE ORMANCILIKTA TAHMİN (PROGNOZ)

5.1 Ormancılıkta Tahminin Yeri ve Rolü

Genel anlamda, Tahminler gelecekteki gelişmeler hakkında oluşturulan bilimsel nitelikli varsayımlardır (KİRİÇENKO 1976). Söz konusu varsayımlar - gelecekle ilgili birer senaryo olarak - belirli zaman dilimi içerisinde ihtiyaçlara cevap verecek düzeyde **alternatifler paketi** oluşturmaktadırlar. Tahmin ve Planlama arasındaki ilişkiler, ancak fikirlerin pratikte gerçekleşmesinde vücut bulmakla kendilerini gösterebilmektedirler. Ormancılıkta Planlama'nın

bilimsel temeller üzerine oturturulması ve çağdaş metotların kullanılması ancak Tahminlerde yer alan bilgileri kullanarak mümkün olabilmektedir.

Planlama ve İdari Sistemdeki toplumsal gelişmelerin karmaşık süreci içinde Tahminlerin (Prognozların) genel fonksiyonları şunlardır: sosyal, ekonomik ve bilim-teknik süreçlerin incelenmesi ve araştırılması; belirli tarihi dönemlerin şartlarındaki sosyo-ekonomik süreçlerin incelenmesi ve araştırılması; mevcut oluşumların değerlendirilmesi ve gelecekteki gelişmeler hakkında olası bazı ekonomik problemlerin ve yeni oluşumların bilimsel olarak öngörülmesi; ekonomide perspektif olarak olası gelişmelerin alternatifler paketinin oluşturulması; bunlardan en uygun olanın seçilmesinde bilimsel veri ve bilgiler toplamak suretiyle planlamaya yardımcı olması (BOGDANOV 1991).

Tahmin - yukarıda belirtilen fonksiyonlara göre - Planın gerçekçi amaçlar ve vazifeler içermesi için, imkanları gösteren ve faaliyet alanı sınırlarını belirleyen bir alternatifler kümesi olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle - Plan artık seçilmiş ve kabul edilmiş alternatiflerden en uygun olanın yansması ve vücut bulması iken, Tahmin, sosyo-ekonomik ve ekolojik açıdan doğru ve gerçekçi çözümlerin aranması faaliyetidir. Tahminin başka bir özelliği de, Planlama sürecinin mecburi aşaması (etabı) olmasıdır.

SİRAKOV'a (1982) göre, "Tahminin fonksiyonu, uzun vadede mümkün olan çözüm alanlarını bulmak iken, Planlamanın fonksiyonu ise, mümkün olan en uygun çözümlerden birisinin gerçekleşmesinde optimal yolu belirlemekten ibarettir".

Bu yorumlardan faydalanarak, Tahminin genelde Planlama öncesi bir faaliyet olması gerektiği sonucuna varmaktayız. Düzenlenen Tahminin kalitesi ve güvenilirliği büyük ölçüde kullanılan metotların uygunluğu ve ne ölçüde çağdaş olduklarından etkilenmektedir. Günümüz Tahmin faaliyetlerinde çeşitli metotlar kullanılmaktadır. Fakat uzmanlar, Tahminde hangi metodolojik yapısı kullanılırsa kullanılsın, mutlaka sistem yaklaşımı ve sistem analizi yapılması şartı üzerinde görüş birliğine varmış bulunmaktadırlar. Tahmin çok sayıda ve değişik nitelikte metotlara sahip olmasına rağmen, metodoloji sistematiğini hala oluşturulamamıştır. Ormancılıkta Tahminin genel vazifesi, doğaya uygun ve ekonomik olarak etkili, değişik varyantlar çerçevesinde elde ettiği sonuçları ilgili birimlere (Ormancılık Politikası, Ormancılık Planlaması, Orman Amenajmanı, Silvikültür v.s.) sunarak yardımcı olmaktan ibarettir.

5.2. Çağdaş Ormancılıkta Tahminin ve Orman Amenajmanının Arasındaki İlişkiler ve Farklar

Tahmin, ormancılık sektöründeki bilimsel stratejilerinin ve politikalarının belirlenmesinde büyük önem taşımaktadır (BOGDANOV 1991).

Tahmin, belirlenen amaçlara uygun ve etkili Amenajman Planların düzenlenmesinde kullanılan en önemli kaynaklarından birisidir. İşletme ormanlarında üretim ve faydalanma çalışmalarının türünü, iş hacmini ve bunların yönünü belirleyen Orman Amenajmanı Planıdır. Ancak onun vasıtasıyla gerekli organizasyon sağlanabildiği için, orman kaynaklarının gelişmesi ve dinamiği hakkında yapılacak olan bir Tahmin faaliyetlerinde önemli yer almakta ve onunla sıkı bir ilişkidir. Bundan dolayı Orman Amenajmanı ve Ormancılıkta Tahmin arasındaki ilişkiler doğaldır ve gereksinimlerden kaynaklanmaktadır. Orman Amenajman Planı esasen işletme

ormanlarının gelecekteki (10 yıl) serveti, artımı, ürün çeşitleri ve kalitesi, ormanın sunacağı hizmetleri ve bunların gerçekleştirilmesi için gerekli organizasyonun şeklini bilimsel olarak **tahmin eden ve gösteren** üretim ve faydalanmanın Tahmini sayılabilir. Amenajman Planında ve Tahminde yer alan tüm veriler, bilgiler, ve değerlendirmeler, her seviyedeki İşletme Planlarının düzenlenmesinde kullanılmaktadır. Diğer taraftan ise, Tahmin, ormancılıkta uzun vadeli problemlerinin alternatiflerini göstererek, Orman Amenajmanının en önemli ve vazgeçilmez kaynaklarından birisi olmuştur.

Orman İşletmesinin geleceğine yönelik düzenlenecek olan bir Tahminde, Orman Amenajmanı hem **metot**, hem de vazgeçilmez bir **araçtır**. İşletme ormanlarının alansal ve mekansal konumu, ağaç türleri ve karışımı, üretim gücü ve serveti, yetiştirme ortamının sunduğu imkanlarını saptamadan, gelecekteki serveti ve buna göre amenajman metotlarını kullanarak üretim ve faydalanmanın alternatiflerini göstermeden bilimsel nitelikli bir Tahminin düzenlenmesi olanaksızdır.

Ormancılıkta Tahmin ve Orman Amenajmanı faaliyetlerinin arasındaki ilişkiler ve farklar, kendilerini **zamanlama** açısından da göstermektedirler. Tahmin, Amenajmanın sağladığı verileri ve bilgileri mutlak surette kullanması gerektiğine göre, Amenajman Tahminden önce yapılmalıdır. Bununla beraber, orman kaynaklarının gelişmesini ve toplumun gelecekteki ihtiyaçlarını gösteren bir Tahminin mevcut olması, Amenajman faaliyetlerini kolaylaştırır ve etkili kılar. Ormanlarda düzenleme, Orman Amenajmanı Yönetmeliğine göre kesinleşmiş süreler için yapılır ve genelde 10 yılı kapsamaktadır. Oysa, Tahminler herhangi bir zaman süresine bağlı değildir. Yukarıda belirtildiği gibi, Tahmin süreleri amaca göre değişebilmektedir.

Orman Amenajmanı veOrmancılıkta Tahminin arasındaki başka bir önemli fark ise, bunların elde ettikleri sonuçlarının uygulanması **mecburiyettir**. Orman Amenajmanı, Orman İşletmenin hizmetine mecburi olarak gerçekleştirilmesi gereken üretim ve faydalanma planı sunmaktadır. Tahmin ise bilimsel-enformatif karakteri taşıdığı için, gelecekteki gelişmeleri öngörerek, sadece varsayılan alternatifleri göstermektedir ve fakat bunların tümünün uygulanmasında bir "mecburiyet" yoktur.

Birbirini destekleyen ve zenginleştiren bu iki faaliyetin arasındaki farklardan birisini de, üzerinde çalıştıkları **objeler**'dir. Orman Amenajmanının objesi sadece bir işletme ormanıdır. Tahmin ise genelde daha büyük objeleri kapsamaktadır.

Başka bir önemli farkı da **varyant** göstergesi oluşturmaktadır. Amenajman Planı tek varyantlı olarak düzenlenir - yani üretim ve faydalanma faaliyetlerinin tek varyantlı çözümlerini göstermektedir. Bundan dolayı, işletme ormanlarında faaliyetleri belirleyen **resmi nitelikte** bir evraktır. Tahmin ise - tam tersi olarak - çok varyantlı (alternatifli) karakterdedir ve benimsenmiş konseptlerin (concepts) çoğu belirli koşullara bağlıdır.

Bu iki düzenleyici faaliyetlerin farkları arasında kullandıkları **kılavuz-norm baz**'⁵ da girmektedir. Orman Amenajmanının faaliyetlerini belirleyen, çerçeveleyen ve resmi niteliği

⁵⁾ Ormancılık pratiğinde denenmiş, benimsenmiş, onaylanmış ve resmi nitelik taşıyan tüm metotları, normları, tabloları, yönetmelikleri ve mevzuatları içeren evrak kümesine kılavuz-norm baz'ı denir.

taşıyan Orman Amenajman Yönetmeliği'dir. Tahmin, herhangi bir yönetmeliğe veya normatif evraka bağlı olmasa da, mümkün olduğu kadar bunları geniş çapta kullanmalıdır.

Görüldüğü gibi, Orman Amenajmanı ve Tahmin arasındaki ilişkiler karşılıklıdır. Esasen, Orman Amenajmanı tek bir işletmedeki orman kaynaklarının gelişmesine yönelik tahmin niteliğini taşımaktadır. Tahmin ise, tek bir objeye, süreye ve yönetmeliğe bağlı olmaksızın, daha kapsamlı bir faaliyettir. Her ikisi de etkilidir ve optimum kararların alınmasında önemli rol oynayarak, Orman İşletmesi **entansitenin** artmasını amaçlamaktadırlar.

6. ORMANCILIKTA ÜRETİM VE FAYDALANMA FAALİYETLERİNİN GÜNCELLEŞTİRİLMESİNDE VE DENETİMİNDE ORMAN AMENAJMANININ YERİ VE ROLÜ

Çağdaş ve dinamik yapıdaki bir ormancılık sektörünün İdari Sisteminde, **Tahmin, İşletme Planlaması ve Orman Amenajmanı** aşamaları mecburi olarak kabul edilmelidir (BOGDANOV 1991).

İdari süreçte, söz konusu faaliyetler sistem yaklaşımı açısından en önemli aşamaları (etabı) temsil etmektedirler. Bunların her birisi ormancılık sektörünün gelişmesine yönelik belirli karakterde bilgi temin etmekte ve değişik işletme faaliyetlerinin **gerekliliğini kanıtlamaktadırlar**. Aynı zamanda, üretimi ve faydalanmayı bir bütün olarak **denetlemek ve güncelleştirmek** görevini de üstlenmiş bulunmaktadır. Çağdaş Ormancılık İdari Sisteminde bu üç işlevin arasındaki karşılıklı ilişkiler ve etkileşimler sürekli artmaktadır ve ormancılık faaliyetlerin başarılı olabilmesi açısından en önemli faktörler olarak gösterilmektedirler.

Aslında, denetim, idarenin vazgeçilmez unsuru olmakla beraber onun **fonksiyonudur**. Görevi ise, işletme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi esnasında, gözlem ve analiz sonucu bunlardaki sapmaları belirleyerek, gelecekteki çalışmalar için gerekli önlemleri almaktan ibarettir. Bu görevin yerine getirilebilmesi için, **denetim bir bütün olarak gerçekleştirilmeli**.

Değişik organizasyon şekilleri kullanılarak, orman işletmeciliğinde denetim değişik seviyelerde yapılabilmektedir - ormancılık sektörü, orman bölgesi, orman işletmesi veya ayrı bir meşcere.

Orman Amenajmanı, düzenlediği planda yer alan faaliyetlerin denetimini **kendisi** yapmaktadır. Diğer taraftan ise, ormanların ve orman kaynaklarının durumunu periyodik olarak değerlendirmekle, Orman İşletme faaliyetlerinin güncelleştirmesini de sağlamaktadır (BOGDANOV 1983).

Böyle bir İdari Sistemi benimseyen ülkelerde, öngörülen faaliyetlerin denetiminde Orman Amenajman birimlerini görevlendiren ve yetkili kılan **Orman Amenajmanı Yönetmeliği ve Otokontrol Yönetmeliği**'dir⁶. Genel olarak denetim şu görevleri içerir:

- planda yer alan faaliyetlerin öngörülen süreler içerisinde gerçekleştirilip gerçekleştirmediğini denetlemek, gerçekleştirmediyse sebeplerini araştırmak;

⁶ Orman Amenajmanı Yönetmeliği yanı sıra, Otokontrol Yönetmeliğinin amenajman birimlerinin tüm faaliyetlerinin denetlenmesinde kullanılan ve mutlak surette uyulması gereken resmi nitelikte bir evraktır. Sözü edilen Yönetmelik, Türkiye'de yürürlükte olan "Orman Amenajmanı ile İlgili Mevzuat" ile belirli ölçüde örtüşmektedir.

- gözlem ve değerlendirme yoluyla söz konusu faaliyetlerin nasıl gerçekleştiğini saptayarak gerekli önlemleri almak;
- planda yer alan ormanların iç-ayırım düzeninin arazide nasıl aplike edildiğini kontrol etmek;
- planda yer alan faaliyetlerin gerçekleşmesi esnasında karşılaşılan tüm amenajman kökenli problemlerinin çözüm yollarını aramak;
- orman işletmesinde, Amenajman Planında yer alan faaliyetlerle ilgili tüm kayıtların ve evrakın eksiksiz olmalarını denetlemek;
- planda yer alan faaliyetlerin gerçekleşmesinde yapılan hataları göstermek ve bunların giderilmesi için orman işletmenin ilgili birimlerini mecbur etmek (İLİEV 1982).

Görüldüğü gibi, burada da Orman Amenajmanının güncelleştirme ve denetim faaliyetleri herhangi bir İşletme Planlaması fonksiyonu **taşımamaktadırlar**.

7. ORMANCILIK FAALİYETLERİNİN EKONOMİK VE EKOLOJİK ETKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE ORMAN AMENAJMANININ GÖREVLERİ

Orman Amenajmanı Planlama sonuçlarının ve yarattığı etkinin değerlendirmesi problemi kompleks karakterli ve geniş kapsamlıdır. Çünkü, ekonomik, ekolojik ve sosyal bazda etkileşimlere bağlı olan bir dizi kriterler ve göstergeler kullanılmaktadır. Burada değerlendirmeyi zor kılan iki neden vardır. Birincisi - değerlendirmeler her faaliyetin türüne göre ayrı olarak yapılır. İkincisi - her faaliyetin etkisinin doğal (natural), parasal ve sosyal boyutları vardır, dolayısıyla etkinin tümü, değişik boyutlardaki etkilerin toplamından ibaret olacaktır. Yürütülen işletme faaliyetlerin **ekonomik etkisini** araştırarak ve kanıtlayacak durumda olmadığı için, Orman Amenajmanı **sadece düzenleme sonucu beklenen etkinin** değerlendirmesini yapmalıdır (İLİEV/BOGDANOV 1984).

Ormancılık Ekonomisinde söz konusu değerlendirmeler, faaliyetlerin ne derecede gerçekleştirildiğine ve bunlara ait gider ve gelirlere bağlı bulunmaktadır. İşletme faaliyetlerin türü ve işlem hacmi, kompleks sosyo-ekonomik ve ekolojik şartlardan etkilenir. Bu şartların bir kısmı toplumun ihtiyaçlarına, diğeri ise orman kaynaklarının bu ihtiyaçlara ne ölçüde cevap verebilecek durumda olduklarına bağlıdır. Orman Amenajmanı - ihtiyaçlar-imkanlar dengesini bozmamak koşuluyla - her meşcerede hem normlar olarak hem de kurulması gereken organizasyonun şeklini göstererek, İşletme Planlaması açısından **belirleyici**, fakat kendi görev sınırları içinde **kararlaştırıcı** rolünü yerine getirmek için, söz konusu şartları da göz önünde bulundurmak zorundadır.

Orman Amenajmanının faaliyetlerini bütünleştiren ve son görevi olan değerlendirme çalışmalarında riayet edilmesi gereken prensipler şunlardır:

- işletme ormanlarında yürütülen faaliyetlerin etkisini **doğal göstergeler** olarak değerlendirilmesi prensibi – Amenajman Planında belirlenen faaliyetlerin uygulanması sonucu orman kaynaklarının ve orman ekosistemi göstergelerinin değerlendirilmesidir;
- Orman Amenajmanı Planında belirlenen faaliyetlerin yarattığı rantabilitenin etkisini değerlendirilmesi prensibi - tasarlanan üretim ve faydalanma faaliyetlerinin yarattığı ekonomik

etkinin değerlendirilmesi. **Ekonomik sonuçların saptanması** ve bunların Orman İşletmesi kapsamında yarattığı **ekonomik etkinin kanıtlanması** Orman Amenajmanının görevleri dışındadır;

- Orman Amenajmanı Planlamanın sosyo-ekolojik etkisinin değerlendirilmesi prensibi - belirlenen faaliyetlerin sonuçları ekolojik ve sosyal açıdan incelenerek, orman ekosisteminin sağlık, estetik, rekreasyon ve dayanıklılık durumunu saptayarak, gelecekte tasarlanacak faaliyetlerinin ekolojik ve sosyal açıdan daha etkin olarak belirlenmeleri amaçlanmaktadır. Burada, Orman Amenajmanı sadece **ekolojik ve doğal göstergeler** menşeli sonuçları saptar. Sosyal alanda sonuçların saptanması Ormancılık Politikası birimlerinin görevidir;

- Orman Amenajmanı Planlamanın toplam ekolojik-ekonomik sonuçların etkisini değerlendirilmesi prensibi - Orman Amenajmanı Planının son bölümünde toplam ekonomik, ekolojik ve sosyal etkinin değerlendirilmesi ve genel kriterlerin belirlenmesi sonucu, Plan süresinde elde edilen toplam başarının değerlendirilmesidir (BOGDANOV 1991).

Orman Amenajmanı faaliyetlerinin etkin ve doğru olması **koşulsuz ve kesin** olarak yukarıda sıralanan prensiplere bağlıdır. Ancak, Orman Amenajmanı sadece **kendisinin** belirlediği ve kararlaştırdığı faaliyetlerinin sonuçlarını kullanmak suretiyle değerlendirme yapabileceği, hususun vurgulanması gerekmektedir. Diğer taraftan ise, Orman Ekonomisi ve onun somut ifadesi olan Ormancılık Planlaması, ekonomik sonuçlarının saptanmasında, değerlendirmesinde ve kanıtlanmasında, Amenajmanın belirlediği faaliyetlerinin sonuçlarına (doğal göstergeler olarak) bakarak, kendi kararlarını **kontrol** etme imkanı bulmaktadır. Böylece, Amenajman Planında belirlenen faaliyetlerin doğru, uygun ve etkin olması, İşletme Planlaması kararlarının doğruluğunu kanıtladığı gibi, belirlenen üretim ve faydalanmanın şekli ve biçimi de **kanıtlanmış** olacaktır.

8. ORMANCILIĞI GELİŞMİŞ BAZI ÜLKELERDEKİ PLANLAMA SİSTEMLERİ İLE İLGİLİ KISA BİLGİLER

Amerika Birleşik Devletlerinde prodüktif ormanlarının %57'si özel mülktür ve 4,5 mln kişiye aittir. Ulusal ormanlarının (National Forests) toplam alanı 74 mln ha'ı kapsamaktadır ve ayrıca 144,8 ha'ı düşük prodüktiviteli olanlar hariç, diğer ormanlar çok değişik kurum, tüzel kişi ve vakıflara aittir. Bu durum, işletme amaçlarının çeşitliliğini artırmakla beraber, üniter bir ormancılık planlama sisteminin uygulanmasını imkansız kılmaktadır. Bundan dolayı, ABD'nde resmi nitelikte ve ortak kullanılan bir Orman Amenajmanı Yönetmeliği yoktur. Faydalanma miktarları, işletmelere bağlı kurulan araştırma istasyonları ve enstitüler tarafından sürekli değişen taleplere, işletme amaçlarına, orman ürünlerinin piyasa fiyatlarına, uygulanacak silvikültürel sistemlere ve ormanların mevcut durumlarına göre kararlaştırılmaktadır. Hacim artımını sağlamak şartı ile, sürekli ve artan faydalanmanın hesaplanmasında "normal (optimal) orman" teorisine dayanan değişik amenajman yöntemlerinin modifikasyonları kullanılmaktadır.

"Sürekli ve artan" faydalanma ilkesi ise, 1976 tarihli ABD Ulusal Orman Yasası'nda (National Forest Management Act) da "ormandan elde edilen hasılanın sürekli artan veya sabit bir düzeyde seyredebileceği ancak azalmaması gerektiği" (LOOMIS 1993) olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla, ormanların planlanmasında ormanların biyolojik özellikleri yanında, toplumsal nitelikleri de ortaya çıkmış ve toplumsal faydalanma düzeyi garanti altına alınmağa çalışılmıştır" (OK 1999).

Odun üretimi yapılan ormanlara nazaran, ulusal ormanlarının planlanması ve organizasyonu, orman kaynaklarından çok amaçlı (kompleks) faydalanma ilkesine dayalıdır. Daha entansif işletmelerde faydalanma kontrol metodu ile hesaplanmaktadır. Fakat, değişik ekonomik, sosyal ve orman işletmesi kriterleri ve göstergelerine göre, planlanan faydalanma miktarları cari hacim artımından büyük ölçüde sapabilmektedir (BOGDANOV 1991).

Dolaylı da olsa, bu ülkenin ormancılık faaliyetlerindeki Ormancılık Politikası, Ormancılık Ekonomisi, İşletme Planlaması ve Ormancılıkta Tahmin'in Orman Amenajmanı ile ilişkilerini gösteren en önemli unsur, ABD Orman Hizmetleri'nin (Forest Service) benimsediği 10 aşamalı planlama sürecidir:

1) Mevcut durum ve olanakların analizi; 2) Planlama ölçütlerinin geliştirilmesi; 3) Bilgi toplama ve veri envanteri; 4) Yönetim olanak ve kısıtlarının analizi; 5) Seçeneklerin formüle edilmesi; 6) Seçeneklerin etkilerinin tahmini; 7) Seçeneklerin değerlendirilmesi; 8) Uygun seçeneğin ortaya konması; 9) Kaynak yönetim planının belirlenmesi; 9) Uygulama, izleme ve değerlendirme (LOOMIS 1993).

Bu ülkedeki planlama anlayışının gelişmesi, 1964 yılından beri önerilen amaç fonksiyonları ve doğrusal programlama teknikleri üzerine oturtulup uygulamaya sokulan ekonomik-matematik modelleriyle başlamıştır. Günümüzde, bu planlama süreci üç genel aşama ile temsil edilmektedir:

1) Coğrafik düzeyde hedeflenen amaca göre çözüm veren analitik araçları (Purpose of analytical tools, by geographical level of analysis) – toplam 250 adet; 2) Kaynakların fonksiyonlarına göre çözüm veren analitik araçları (Purpose of analytical tools, by resource(s) or function(s) – toplam 258 adet; 3) Tipine göre model oluşturma tekniklerinin analitik araçları (Modeling technique of analytical tool, by type of tool) – toplam 353 adet (SCHUSTER/ LEEFERS/THOMPSON 1993).

Tarihsel nedenlerden dolayı, belirli bir zaman dilimi içerisinde **Rusya** ve ona bağlı diğer ülkelerin ormancılığı birlikte gelişmiştir. Rusya'da ormancılık eğitimi 1827 yılında başlamış ve ilk Amenajman Planı 1841 yılında düzenlenmiştir. 1956 yılında toplam 55 milyar m³ servete sahip olan 1229.6 mln ha orman alanının araştırılması sonuçlanmış ve 1957 yılından itibaren ikinci revizyon süreci başlamıştır. 1980-1990 yılları arasında sözü edilen süreç tamamlanmış ve İşletme Planlamasını düzgün kılan faydalanma normları, orman işletmelerinin ait oldukları kategori ve gruplarına göre bilimsel temeller üzerine oturtulmuş değişik idari rejimler ve organizasyon şekilleri, bölgesel teknik normatifler ve kurallar, tarife bedelleri ve orman ürünlerinin bölgesel fiyatları gibi unsurlar devreye sokulmuştur. Bu gelişmeler sonucu, 1930'lu yıllardan beri amaçlanan, ormanlarının "nicelik" yanı sıra, "nitelik" olarak da değerlendirilmeleri mümkün kılınmıştır. Sözü edilen ülkelerdeki Orman Amenajmanı ve İşletme Planlamasını yönlendiren ana ilkeler şunlardır: orman kaynaklarından sürekli artan ve çok yönlü (kompleks) faydalanma ilkesi; sürekli gelişen (artan) faydalanma ve üretim ilkesi; doğal ve ekonomik konumları itibarıyla ormanların değerlerine göre değişik organizasyon ve idari sistemlerin uygulanması ilkesi; hiyerarşik planlama ve rantabilite ilkesi (BOGDANOV 1991; TUNIY TSA 1987; TSIMEK 1983).

Faydalanmanın hesaplanmasında, bilinen dört temel (yaş sınıfları, çap sınıfları, silvikültürel ve kombine) amenajman metodlarının 40'ı aşkın varyantları kullanılmaktadır. Bunların büyük bir kısmı bu ülkelerin uzmanları tarafından türetilmiş ve denenmiştir. Ayrıca, Rusya, uzaktan algılama ile kombine envanter yöntemlerinin kullanılmasında dünyanın öncülerinden birisi sayılmaktadır. Başta Rusya ve Ukrayna olmak üzere, sözü edilen ülkelerdeki tüm ormancılık faaliyetleri, araştırma enstitüleri, birçok istasyon ve üniversitelerle sıkı bir işbirliği içinde gerçekleşmektedir. Bu sayede, Orman Amenajmanının uygulamalarında fonksiyon belirleme-değerlendirme metodları ve "Doğaya uygun işletmecilik", "Sürekli orman", "Ekosistem işletmeciliği" gibi yeni sayılan konsept örneklerinin gerçekleşmesi mümkün olmuştur.

1960'lı yıllarda başlayan ve fakat asıl 1969 yılından itibaren devreye sokulan ve sürekli geliştirilen "Orman Amenajmanı Bilgi Sistemleri" paket programlarının kullanımı, 1975 yılında ormancılıkta tüm planlama faaliyetlerinin %70'ini kapsamıştır. 1977'de bu paket programları, faydalanmada optimizasyonu sağlayan "Orman Amenajmanında Bilgi İşlemleri Üniter Sistemi"ne (ЕС ЕИМ "Ряд") dönüştürülerek, "Orman İşletmeciliği Sektörel Otomatik İdari Sistemi" (ОАСУ-Лесхоз)'nin bir alt sistemi olmuştur. Ayrıca, bir alt sistem olarak, "Sektörel Otomatik Perspektif Planlama Sistemi" (ОАСИП-Лесхоз) nin diğer (Orman İşletmesi Perspektif Planlaması; Optimal Faydalanmanın Planlaması; Orman Varlığı; Orman Kaynaklarının Dinamiği Hakkında Tahminler v.s.) alt sistemlerine de bağlı bulunmaktadır. Böylece, Ormancılıkta İdari ve Planlama Sisteminin tüm katmanlarındaki gelişmelerin izlenmesi mümkün kılınmış ve hatta sektörler arası ilişkilerin ayarlanması söz konusu olmuştur. Bu alt sistemler, değişik matematik ve matematik-ekonomik modelleri, simulasyon ve optimizasyon teknikleri ile desteklenmektedir (BOGDANOV 1991; BURNEVSKIY 1984; BOCHKOV/KOSTENKO/BURNEVSKIY 1980).

Çek ve Slovakya Cumhuriyetleri'nin (eski Çekoslovakya) ormanları, görecekları ana fonksiyonlarına göre iki ayrı kategoriye ayrılmıştır – "odun üretim" ve "amaç" ormanları. "Odun üretimi" ormanlarında yapılan tüm faaliyetlerin gerçekleşmesinde, diğer fonksiyonlarının da göz önünde bulundurulması şartı koşulmuştur. "Amaç" kategorisindekiler ise iki alt gruba ayrılmış ve bunlarda odun üretimi faaliyetleri minimuma indirgenmiştir (VİSKOT 1986). Bu da, çok amaçlı ormancılığın mevcudiyetini ve fonksiyonel planlamaya geçişin kuvvetli belirtisidir. Sözü edilen ülkeler, fonksiyonel planlamanın teorisi ve pratiği açısından, dünya çapında ilklerden sayılabilir. Fonksiyonlara göre uygulanan kesin zonlama, meşcere bazında fonksiyonel envanter metodlarının çeşitliliği ve düzgün kayıt sistemi gibi unsurlar, Orman Amenajmanı ve İşletme planlamasının yüksek düzeyde gerçekleşmesine katkıda bulunmaktadır.

Ormanların idari açıdan bölgelere ayrılması hariç, Ormancılık Politikası ve Ekonomisi açısından birbirine yakın ve benzer yetişme ortamı tiplerine, sosyo-ekonomik şartlarına, işletme amaçlarına ve entanzitelerine göre "ekonomik masif"lere de ayrılmıştır. Orman Amenajmanı çalışmaları kademeli ve koordineli olarak, bölge idaresi, orman işletmesi yetkilileri ve ilgili uzmanlar ile birlikte üç yılda tamamlanır. Değişik optimizasyon ve matematik-ekonomik modelleri ile desteklenen faydalanmada, Orta Avrupa'ya has olan amenajman metodları kullanılmakta ve fakat "amaç" ormanlarında ağırlıklı olarak "kombine" veya "meşcere silvikültürel isteklerine dayanan" ekolojik temelli metodlar tercih edilmektedir. Ormanların idari, sosyal, ekonomik ve ekolojik bölgelere ayrılması ve bu hususlardaki bilgi akışının sağlanması sonucu, sürekli ve aşamalı planlama çalışmaları bir döngü içinde gerçekleşmektedir (BOGDANOV 1991; ANONİM 1986).

Finlandiya ormanlarının büyük bir kısmı tekdüze *tayga* tipindedir ve yaklaşık %60-70'i özel mülktür. 1980'li yıllarda, toplam ihracatının %66'ı orman ürünlerinden oluşmuştur. Bu durum, ülkedeki ormancılığın önemini açıkça vurgulamaktadır ve neden kendi sosyo-ekonomik ve ekolojik şartlarına göre bu sektörün en çağdaş prensiplerinin ve planlama sisteminin üzerine oturtulmaya çalışıldığına cevapını vermektedir. Faydalanmada uygulanan matematik-ekonomik modellerinde; ormanların aktüel-optimal kuruluş farkları, idare süreleri içinde cari artım-servet dengesi ve bu servetin dinamikleri, iç ve dış talepler hakkındaki tahminler gibi birçok faktörler işlerlik etmektedir (BOGDANOV 1991). Planlama faaliyetlerinde: “çok amaçlı ormancılıkta optimizasyon hiyerarşik analitik süreçleri” (The analytic hierarchy process as an optimisation method in multiple-use forestry); “arazi tercihlerinde optimizasyon modeller” (Optimisation models for landscape preferences); “uzman görüşlerinde matematik modeller” (Mathematical models for expertise); “doğrusal olmayan yararların saptanmasında kullanılan hiyerarşik optimizasyon metodu” (HERO) gibi programlar kullanılmaya başlanmıştır (KANGAS 1995).

Piyasa ekonomisi şartlarındaki ormancılığa nazaran, 1990 yılına kadar eski “doğu blok” olarak adlandırılan ülkelerdeki ormancılık, “merkezi devlet planlama sistemi” çerçevesinde gelişmiştir. Hiyerarşik planlama, zengin kılavuz-norm bazı, sektörler arası ilişkilerin (taleplerin) izlenmesi ve katı denetim gibi yararlı özellikler, bu tarihten sonra başlayan demokratikleşme süreci içinde ve yaşanan toplumsal kriz ortamında oluşmaya başlayan yeni sosyo-ekonomik düzene ayak uydurabilmesi açısından korunmaya çalışılmaktadır.

9. TÜRKİYE'DE ORMAN AMENAJMANI UYGULAMALARI HAKKINDAKİ BAZI GÖRÜŞLER

Ülkemizde yaklaşık 20 yıldır Orman Amenajman faaliyetlerinde önemli gelişmeler gözlenmektedir. Klasik (konvansiyonel), Model ve sonunda Fonksiyonel Planlama yaklaşımıyla düzenlenen Amenajman Planları, bu ormancılık disiplinin kavramsal gelişmesini sergilemektedir. Her birisi, sosyo-ekonomik gelişmelerin ormancılık sektörü üzerindeki yarattığı etkinin birer yansıması olduğu söylenebilir.

ASAN, (1989) gerek “Akdeniz Orman Kullanım Projesi ve Model Planlar” gerekse “Orman Amenajmanında Model Plan Düşünceleri ve Son Uygulama Örnekleri” (1993) adlı eserlerinde, Ormancılık Planlama Sisteminde yer alan ulusal ve bölgesel kalkınma planları yanı sıra, Normal Amenajman ve İşletme-Amenajman Planları bu şekilde tanımlanmaktadır; “Klasik Orman Amenajman Planları genel içerik yönünden ele alındığında bu planların, çeşitli tablolardan ibaret olduğu görülmektedir. Son derece önemli olmasına rağmen, klasik planlarda **ekonomik fizibilitenin yapılmadığı** anlaşılmaktadır” ve “...plan ünitesinin neresinde, ne zaman, ne yapılacağını gösteren **teknik rapor** mahiyetinde olduğu görülmektedir.,Bu duruma göre, Klasik Amenajman Planlarının sadece işletme ünitesinin doğal sürekliliğini garanti altına alan planlar olduğu ve fakat **İşletmenin ekonomik sürekliliğini** almadığı ortaya çıkmaktadır” (ASAN/YEŞİL 1993).

ERASLAN'ın (1982) Gazipaşa İşletme Amenajman Planı hakkındaki görüşleri de yukarıda sunulan düşünceleri destekler mahiyettedir; “İşletme Amenajman Planlarını Konvansiyonel Planlardan ayıran en önemli özelliği,plan süresi içinde işletmeye ait tüm giderleri (üretim ve faydalanma kapsamında) karşılaştırılmak suretiyle orman işletmesinin **ekonomik sonucu saptanmıştır**”. Ancak; konvansiyonel planlara göre ileri bir adım olmasına karşın bu planlarda yapılan gelir-gider karşılaştırılması ekonomik fizibilite saymaya olanak

bulunmamaktadır. Bu nedenle Akdeniz Orman Kullanım Projesi çerçevesinde hazırlanan bu planlara bir ölçüde **İşletme Planı** niteliği verilmiş ise de bunları gerçek anlamda işletme planı **saymamak** gerekmektedir. Bu planları içeriği zenginleştirmiş İşletme-Amenajman Planları olarak tanımlamak daha uygun bulunmaktadır (ASAN 1989).

ASAN' (1993), Orman Amenajmanı faaliyetlerini çerçeveleyen Yönetmelikle ilgili eleştirilerini ise şöyle ifade etmektedir - "Amenajman heyetlerinin çalışmalarına yön veren bu teknik kılavuzun (yönetmeliğin), ülkenin her köşesindeki meşcere kuruluşlarını, orman fonksiyonlarını ve orman-halk ilişkilerini gözeterek hazırlanmış esnek yapılı ve geniş içerikli bir yönerge olmadığı açıktır" ve amenajman yöntemleri (metotları) hakkında ise; "Ülkemizde plan uygulamaları sırasında ortaya çıkan uyumsuzluklar, kullanılan amenajman yöntemlerinin yetersizliğinden değil, planlama çalışmalarının hiç bir esnekliğe yer vermeden tamamen şablonvari bir biçimde sürdürülmesinden ve amenajman yöntemlerini standart kalıplar haline getirerek rijid biçimde uygulanmasından kaynaklanmaktadır" görüşündedir.

10. TARTIŞMA

Buraya kadar yapılan incelemeler ve yorumlar sonucu, Orman Amenajmanının bir planlama aracı olmasına rağmen, içeriği, teorisi ve pratiğine göre Orman İşletmesi Planlaması fonksiyonu taşımadığı görülmektedir. Orman İşletmesi Organizasyonunun kurulmasında gerek İşletme Planlamasının, gerekse Orman Amenajmanının iç içe faaliyet göstermelerine rağmen, ayrı kavramları teşkil etmektedirler. Her ikisi de birer ekonomik faaliyettir, ancak - belirtildiği gibi - kullandıkları kriterler, metodolojiler ve çalışma sistematiklerine göre orman kaynaklarının yönetiminde **ayrı görevleri** üstlenmiş bulunmaktadırlar.

Bu yazıda, Orman Amenajmanı faaliyetlerinin Orman İşletmesi Perspektif Planlamasına benzetildiğini belirtmiştik. Söz konusu benzerlik şundan kaynaklanmaktadır - Orman Amenajmanı, işletme ormanlarında tüm üretim ve faydalanma faaliyetleri belirlerken, aynı zamanda ormancılıkta idari birim olan Orman İşletmesinde bunların gerçekleştirilmesine yönelik **pratik düzeni** (organizasyonu) **gösterdiği** için, İşletme Planlaması olarak algılanmaktadır. Amenajmanın görevi, işletme ormanlarında üretim ve faydalanmanın ekonomik ve ekolojik açıdan kanıtlanmış, güvenilir teknik çözümler aramaktır. Ancak, bu arayışlarında Orman Amenajmanı kendi metodolojisiyle saptayamadığı ve bundan dolayı kullanması gereken sosyo-ekonomik sonuçları ve göstergeleri ilgili birimlerden (Ormancılık Politikası,Ormancılık Ekonomisi ve Planlaması) almak zorundadır. İşletme Planlaması ise, Orman İşletmesi Organizasyonu çerçevesinde metodolojik olarak kararlaştırdığı çözümleri sadece iktisadi kapsamda ele almaktadır. Çünkü, gerekli metodolojiye sahip olmadığı için, ekolojik unsurlara göre teknik bazda çözümler araması olanaksızdır.

Değindiği gibi, Orman Amenajmanının en önemli görevi, ekolojik ve ekonomik açıdan işletme ormanlarında üretim ve faydalanmanın **optimum faaliyet rejimi önermesidir**. Bununla - dolaylı da olsa - Orman İşletmesi amaçları ve kurulması gereken organizasyon hakkında, Orman Ekonomisi ve Planlama birimlerinin optimum düzeyde kararlar almalarında büyük ölçüde yardımcı olmaktadır. Bu durum, Orman Amenajmanının Orman İşletme Planlamasının yerini aldığı ve bir iktisadi planlama faaliyetiymiş izlenimini yarattığından dolayı, yanlış algılanmasına sebep olmaktadır. Bu düşünceyle hareket edildiğinde anlaşılacaktır ki, Orman Amenajmanı kapsamında belirlenen faaliyetler ve alınan tüm kararlar, Orman İşletmesi amaçlarına hizmet etmelidirler. Orman İşletmesi amaçları ise, Orman Ekonomisi ve Planlaması tarafından düzenlenen Orman İşletme Planında yer almaktadır, dolayısıyla işletme amaçları Amenajmanın tüm amaçlarını da içermektedir. Bu nedenle, Orman Amenajmanı kendi

faaliyetlerini gerçekleştirirken, tamamen Ormancılık Ekonomisi ve Planlamanın kararları çerçevesinde hareket etmek zorundadır. Diğer taraftan ise İşletme Planlamanın, Orman Amenajman Planlaması öncesi faaliyetleri sonucunda kararlaştırdığı, belirlediği ve optimum düzeyde hazırladığı “öneri paketinin” içinde yer alan alternatiflerin dışında karar vermesi mümkün değildir. Böyle bir durumda, İşletme Planlamanın aldığı kararlarla, işletme amaçlarını söz konusu “öneri paketinin” sunduğu imkanlarının düzeyinde tutulmadığı takdirde, amenajman birimlerinin itiraz hakkı doğmakta ve planlama birimlerinin bu husustaki açıklamalarını zorunlu kılmaktadır.

Bir Orman İşletmesinin amaçları belirlenirken, Ormancılık Ekonomisi ve İşletme Planlaması faaliyetleri eksik veya yetersiz oldukları takdirde, sadece bir önceki Amenajman periyodu sonuçları esas olarak alınır. Bu durumda, Orman Amenajmanı birimleri tarafından herhangi bir öneri paketinin hazırlaması anlamsızdır, çünkü Orman İşletmesi amaçlarının kararlaştırılmasında çözüm getirecek yetkili ve etkili karar mekanizması eksiktir. Orman Amenajmanı kendi kriterlerini, sistematüğünü ve metodolojisini kullanarak düzenlediği plana “Orman Amenajman Planı” adı vermektedir ve bu faaliyet **Orman Kaynakları Planlanması** olarak kabul edilmesi zorunluluğu doğurmaktadır. Fakat - belirtildiği gibi - düzenleme (amenajman) öncesi faaliyetlerin bir planlama fonksiyonu taşımadığı, ekonomi ve planlama yöntemlerini kullanarak Orman İşletmenin bulunduğu ekonomik şartların analizini, toplumun ihtiyaçlarını, işletmenin imkanlarını ve bu hususlarda herhangi bir sosyo-ekonomik fizibiliteyi yapmadığı göz önünde bulundurulursa, söz konusu plan ancak “planlanmamış” (sosyo-ekonomik sonuçları tahmin edilmemiş; ekonomik fizibilitesi yapılmamış) bir “Amenajman Planı” olarak kabul edilebilir. Amenajman birimleri sadece Orman İşletmesi yetkililerine danışarak, bir önceki revizyon sürenin yarattığı etkiyi inceleyerek, çağdaş niteliklere sahip bir Amenajman Planı düzenlemeleri olanaksızdır. Meslek çevrelerinde bu tür planlar için “ tepeden inme planlar” tabiri kullanılmaktadır.

Bu durum, Orman İşletmesi amaçlarının belirlenmesinde “yalnız” bırakılan Orman Amenajmanı birimlerinin “becerisizlikle” suçlanmalarına ve haksız eleştirilere maruz kalmalarına sebep olmaktadır. Ormancılık Planlama Sisteminde Orman Amenajman faaliyetleri “İşletme Planlaması” olarak benimsendiğinden dolayı, amenajmanlılar “kendi eksikliklerini” gidermek için, Orman Amenajmanına has olmayan ve görev sınırları dışına taşan: “orman işletmesinin ekonomik sonucunu saptamak”; “işletme faaliyetlerinin ekonomik fizibilitesini yapmak”; “orman işletmesinin bulunduğu sosyo-ekonomik durumunu saptamak” gibi yeni arayışlara itmektedir. Fakat bu arayışlar, Orman Amenajmanı kavramının benimsenmiş yanlış tanımının devamına neden ve gerçek anlamda her düzeyde Ekonomik Planlama birimlerinin oluşmasına engel olmaktadır. Orman Amenajmanı kendine has olmayan görevleri üstlenerek faaliyetlerini sürdürdüğü takdirde, Ormancılık Sektörü, Orman İşletmesi ve orman ekosistemlerinin kötüleşmesine neden olabilmektedir.

Belirtildiği gibi, Orman Amenajmanı teorisi ve pratiği (planlama aracı olmasına rağmen) bir İşletme Planlaması fonksiyonu taşımadığına göre, her hangi bir ekonomik fizibiliteyi yapamayacağı da doğaldır ve dolayısıyla Orman İşletmesinin ekonomik sürekliliğini garanti altına alması olanaksızdır. Bu görev, ancak İşletme Ekonomisinin somut ifadesi olan İşletme Planlaması birimleri tarafından yapılan ekonomik analiz sonuçlarına göre ve kararlaştırılan işletme amaçları sayesinde gerçekleştirilebilir.

Anlaşıldığı üzere, ormancılığı etkileyen sosyo-ekonomik gelişmelere ayak uydurabilmesi için, Orman Amenajmanı klasik (teknik) anlamda “planlamayı” aşabilmek amacıyla “fizibilitesi yapılmış” Amenajman Planlarında, “geniş içerikli” Amenajman Planlarında (İşletme Amenajman

Planlarında) ve Fonksiyonel Amenajman Planlarında ekonomik planlama faaliyetlerine gittikçe daha büyük yer ayırmayı amaçlamaktadır. Buna rağmen, Orman Amenajmanının tamamıyla bir Orman İşletmesi Planlaması faaliyeti olduğu söylenemez, çünkü ne Orman Amenajman Yönetmeliği, ne de amenajmanın yöntemleri ve içeriği bu görevin yerine getirilmesine müsait değildir.

“Orman-halk ilişkileri” açısından, orman fonksiyonlarının Ormanlık Politikası birimleri tarafından incelenip kararlaştırılmadan ve bunların ekonomik analizi yapılması sonucu Orman Amenajmanı faaliyetlerine yön verilmeden, doğaldır ki bir “esnek yapılı ve geniş içerikli” bir yönergenin hazırlanması olanaksızdır. **Mevcut planlamanın** ise “hiç bir esnekliğe yer vermeden tamamen şablonvari bir şekilde sürdürülmesinden” dolayı Amenajman yöntemlerinin “standart kalıplar” ve “rijid biçimde” uygulanmasına neden olmaktadır. Bundan dolayı ASAN (1993) “ekonomik fizibilitesi yapılmış ve çağdaş kantitatif karar verme tekniklere göre düzenlenmiş Fonksiyonel Planlamayı” önermektedir. Fakat, burada süregelen Amenajman kavramının anlayışı içerisinde, Orman Amenajmanı Fonksiyonel Planlamadan - yani **amenaje edilmiş işletme ormanlarının planlanması** faaliyetlerinden bahsedilmektedir. Tarafımızca, bu yeni anlayış hem Orman İşletme Planlarının, hem de Orman Amenajman Planlarının düzenlenmesinde gözetilmelidir. Çünkü, bunlar bir bütünü düzenleyen ve birbirine son derece bağlı olmalarına rağmen, ormancılığın değişik “seviyelerinde” farklı faaliyetlerdir. İşletme amaçlarının kararlaştırılması, orman işletmesinin bir bütün olarak planlanması ve bunlara bağlı olarak işletme (işletim) organizasyonunun kurulması, Ormanlık Politikası, Ormanlık Ekonomisi ve İşletme Planlamanın görevidir.

11. ÖNERİLER

Buraya kadar yapılan değerlendirmeler sonucu anlaşılan şu ki, ormancılık faaliyetlerinde çok önemli bir yer almasına karşın, Orman Amenajman birimlerinin görevlerini eksiksiz olarak yerine getirebilmeleri açısından, Ormanlıkta İdari ve Planlama Sisteminin ve Orman İşletmesi Organizasyonunun kurulmasında iştirak eden Ormanlık Politikası, İşletme Ekonomisi Planlaması ve Ormanlıkta Tahmin gibi disiplinlerin **ne ölçüde etkin ve başarılı olmalarına sıkıca bağlı bulunmaktadır**. Bundan dolayı, ormancılık faaliyetlerinde koordinasyonu sağlamak ve arzulanan organizasyonu kurmak için:

- orman işletmesi organizasyonunun tüm aşamalarını her seviyede planlayabilecek birimlerinin oluşturulması;
- Orman Amenajman Planında yer alan tüm faaliyetlerinin ekonomik fizibilitesi yapılabilmesi için gerekli kılavuz-norm bazının geliştirilmesi;
- Ormanlık Politikası, Ormanlıkta Tahmin, İşletme Ekonomisi, İşletme Planlaması ve Orman Amenajman birimleri arasındaki bilgi akışını kolaylaştıracak sınıflandırmaların oluşturulması ve bunlarla ilgili evrakın standartlaştırılması;
- bu birimlerinin görevleri ve görev sınırları titizlikle belirlenmeli, etki ve yetki olarak Orman İşletmesi İdari Sisteminde yasal hale getirilmesi, gerekmektedir.

Bu şartların yerine getirilmesiyle çağdaş Ormanlık Planlama Sisteminde Orman Amenajmanının yeri, amaçları, görevleri, görev sınırları ve diğer idari birimleriyle ilişkileri Şekil 1’de gösterildiği gibi olacaktır.

Sunulan şekilde, çağdaş ormancılığın organizasyonu ve planlama sistemi üç genel aşaması ile temsil edilmiştir – İdari Blok, Orman Amenajmanı ve Değerlendirme. İdari Blok'taki sürdürülebilirliğin en üst düzeydeki unsurları olan Ormancılık Politikası ve Ormancılık Ekonomisi iç içe faaliyet göstermeleri gereken bir bütünü temsil etmektedirler. Ormancılık pratiğinde kullanılmak üzere teoriler ve metotlar üreten Ormancılık Ekonomisi Bilim Dalı'nın somut ifadesi olan İşletme Planlaması, direktifler ve yasalar çerçevesinde hareket etmek zorunda olduğu gibi, planlama kararlarını somutlaştıracak olan Orman Amenajman birimlerini verdikleri direktifleriyle de yönlendirmeleri gerekmektedir. İdari Blokte yer alan ve bağımsız hareket eden Ormancılıkta Tahmin'inin görevi, değerlendirilecek olan stratejilerin alternatifler kümesini sunmaktan ibarettir.

Sürdürülebilirliğin ikinci genel aşamasının en önemli unsuru olan Orman Amenajmanı, aldığı direktifler çerçevesinde belirleyici (ormanların sunduğu imkanlarının belirlenmesi) ve fakat işletme ormanlarının planlanması (üretim ve faydalanmanın ne zaman, nerede ve ne şekilde yapılacağı) görevleri içinde kararlaştırıcı rolünü üstlenerek, diğer ormancılık bilimleri arasında ormancılık teorisini pratikte somutlaştıran tek bir Bilim Dalı olarak görülmektedir.

Sürdürülebilirliğin üçüncü genel aşamasını Değerlendirme faaliyetleri temsil etmektedir. Şekilde görüldüğü gibi, değerlendirilmeler, elde edilen sonuçların menşei, nicelik ve niteliklerine göre gerekli metodolojiye sahip ve dolayısıyla yetkili ve etkili birimler tarafından yapılması öngörülmüştür.

Bir akış diyagramı olarak oluşturulan çağdaş ormancılığın organizasyonu ve planlama sistemindeki ilişkiler, mutlak süreklilikteki veri ve bilgi akışlarının döngülerine bağlı oldukları anlaşılmaktadır.

KAYNAKLAR

- ASAN, Ü. 1989: Akdeniz Orman Kullanım Projesi ve Model Planlar, Doğu Akdeniz Ormancılığı Sempozyumu, 105-113.
- ASAN, Ü.; YEŞİL, A. 1993: Orman Amenajmanında Model Plan Düşünceleri ve Son Uygulama Örnekleri, İ.Ü. Orman. Fakültesi Dergisi, B Serisi, Sayı 1-2, Ayrı baskı.
- ANUÇİN, N. 1962: Orman Amenajmanı - orijinali rusça, "Selskostopanskaya literatura" yayınevi. Moskova.
- ANONİM 1986: Orman İşletmeciliği İdaresine Yeni Bakış – orijinali çekçe. Zbornik referatov medzi narodne symposium. Zvolen.
- BOGDANOV, K. 1982: Ormanlardan Faydalanma Stüktörü ve Orman Amenajmanın Görevleri - orijinali bulgarca, Gorsko stopanstvo Dergisi, Sayı 12, Sofya.
- BOGDANOV, K. 1983: Geleceğin Ormanları – Optimal - orijinali bulgarca, Gorsko stopanstvo i gorska promišlenost Dergisi, Sayı 5, Sofya.
- BOGDANOV, K. 1991: Orman Amenajmanı – orijinali bulgarca, Zemizdat, Sofya.

- BAEV, A. 1987: Orman Kaynaklarının Ekonomik Değerlendirilmesi - orijinali bulgarca, Zemizdat-Sofya.
- BAYTİN, A. 1974: Orman Amenajmanı - orijinali rusça, Lesnaya promişlenost, Moskova.
- ERASLAN, İ. 1982: Orman Amenajmanı, İ.Ü. Yayın No:3010.
- VİSKOT, M. 1987: Çekoslovakya Ormanlarının Durumu ve Tahminler – orijinali bulgarca, Gorsko stopanstvo Dergisi, Sayı 6, Sofya.
- İLİEV, A.; BOGDANOV, K. 1984: Bulgaristandaki Orman Amenajmanının Güncel Problemleri - orijinali bulgarca, Gorsko stopanstvo Dergisi, Sayı 8, Sofya.
- KANGAS, J. 1995: Multiple-Use Forest Planning: Some Recent Developments in Methodology in Finland, Multiple Use and Environmental Values in Forest Planning, EFI Proceedings No: 4, Thmajarvi, Finland.
- KİRİÇENKO, V., 1976. Ekonomide Prognozlamının Bilimsel Temelleri - orijinali rusça, Nayka i izkustvo Dergisi, Sofya.
- KOMKOV, V., MOİSEEV, N. 1987: Orman Kaynaklarının Yenilenmesinde Optimizasyon - orijinali rusça, Lesnaya promişlenost Dergisi, Moskova.
- MOROZOV, G. 1949: Ormancılık Bilimi - orijinali rusça, Goslesbumizdat, Moskova.
- MOİSEEV, N. 1980: Orman Kaynaklarının Yenilenmesi – orijinali rusça, Lesnaya Promişlenost Dergisi, Moskova.
- OK, K., 1999: Orman Kaynakları Planlanması ve Aşamalı Yaklaşım, İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, Cilt 49, Sayı 1-2-3-4, Ayrı baskı.
- SİRAKOV, H. 1979: Bulgaristan Ormancılığındaki Planlama Tekniklerinin Geliştirilmesi – orijinali bulgarca, Gorsko stopanstvo Dergisi, Sayı 12, Sofya.
- SİRAKOV, H., 1982: Ormancılık Ekonomisi – orijinali bulgarca, Zemizdat, Sofya.
- SCHUSTER, E., G., LEEFERS, L., A., THOMPSON, J., E. 1993: A Guide to Computer-Based Analytical Tools for Implementing National Forest Plans, U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Intermountain Research Station.
- TURKEVİÇ, İ. 1980: Orman Kaynaklarının Ekonomik Değerlendirilmesi – orijinali rusça, Obzornaya İnformatsiya Gosudarstvennogo Komiteta po Lesnomu Hazyaystvu Dergisi, Sayı 3, Moskova.
- TSIMEK, A. 1983: Ukraynada Kompleks Orman İşletmesi Hakkında – orijinali rusça, Lesnoe hozaystvo Dergisi, Sayı 8.
- TUNIYTSA, Y. 1987: Kompleks Orman İşletmesi – orijinali rusça, Agropromizdat, Moskova.